

8. Методика збору і обробки іхтіологічних і гідробіологічних матеріалів з метою визначення лімітів промислового вилову риб з великих водосховищ і лиманів України. – Київ: ІРГ УААН, 1998. – 47 с.
9. Плохинский Н.А. Алгоритмы биометрии. – М.: Изд-во МГУ. – 1980. – 150с.
10. Аксютин З.М. Элементы математической оценки результатов наблюдений в биологических и рыбохозяйственных исследованиях. –М.: Пищевая промышленность, 1968. –289 с.

УДК 639.1:574+346.52

ДО ОКРЕМИХ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Новицький В. П. – к.с.-г.н., с.н.с.,
Інститут агроекології і природокористування НААН

Аналіз розглянутих еколого-правових аспектів організації відтворення, охорони та використання вітчизняних мисливських ресурсів загалом засвідчив їхню недосконалість. Останнє унеможливило успішний розвиток вітчизняного мисливського господарства та вимагає від профільного центрального органу виконавчої влади інтенсивної нормотворчої активності. У першу чергу, мова йде про належне регламентування екологічних засад, відповідних викликам сьогодення, у базових законах та підзаконних нормативно-правових актах, що забезпечують функціонування галузі.

Ключові слова: мисливське господарство, еколого-правові аспекти організації і управління мисливською галуззю.

Новицький В. П. К отдельным эколого-правовым аспектам организации охотничьего хозяйства Украины

Анализ рассмотренных эколого-правовых аспектов организации воспроизводства, охраны и использования отечественных охотничьих ресурсов в целом показал их несовершенство. Последнее делает невозможным успешное развитие отечественного охотничьего хозяйства и требует от профильного центрального органа исполнительной власти интенсивной нормотворческой активности. В первую очередь, речь идет о надлежащем регламентировании экологических принципов, соответствующих вызовам современности, в базовых законах и подзаконных нормативно-правовых актах, обеспечивающих функционирование отрасли.

Ключевые слова: охотничье хозяйство, эколого-правовые аспекты организации и управления охотничьей отраслью.

Novytskyi V. P. Specific ecological and legal aspects of game management organization in Ukraine

The analysis of the considered ecological and legal aspects of the reproduction, conservation and use of domestic hunting resources showed their imperfections. This hinders the successful development of the national game husbandry and requires an intensive norm-setting activity from the relevant central bodies of executive power. In the first place, it refers to the proper regulation of environmental principles relevant to current challenges in the basic laws and subordinate legislation acts governing the industry.

Key words: hunting sector, ecological and legal aspects of the organization and management of game husbandry.

Постановка проблеми. Про незадовільний поточний стан галузі мисливського господарства повідомляли низка авторів та компетентних державних органів [1-4]. У результаті накопичення різносторонніх проблем, в ході круглого столу «Лісове та мисливське господарство України. Стратегія 2015-2020» [5], засідання якого відбулося 26 травня 2015 року з ініціативи Міністерства аграрної політики та продовольства, в рамках формування «Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні на 2015-2020 роки» та за участі представників головних державних органів спеціальної компетенції, делегатів Європейської Комісії, народних депутатів України, вітчизняних науковців і членів зацікавлених громадських організацій, було констатовано необхідність системного впорядкування галузі мисливського господарства, у зв'язку з виявленням низки негативних еколого-правових, економічних та суто господарських перепон у її функціонуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значну кількість нормативно-правових інструментів із забезпечення охорони та раціональної експлуатації вітчизняної мисливської фауни, головним регулюючим документом у цій царині залишається Закон України (ЗУ) «Про мисливське господарство та полювання». Проте, на думку окремих вчених [3], попри досить тривалий період дії зазначеного Закону, і донині не простежуються позитивні зміни ключових показників ведення мисливського господарства країни. Це дає підстави авторам стверджувати, що стан правового забезпечення галузі має бути якісно кращим. Фахівці зокрема зазначають, що у профільному ЗУ [6] не містяться норми щодо економічного стимулювання комплексного використання ресурсів довкілля, наявні колізії відносно права власності та права на користування мисливським фондом, жодним чином не задекларовані засади екологічної політики щодо ведення та подальшого розвитку мисливського господарства держави.

Порівняно з країнами зарубіжжя, деякі інші правові норми вітчизняного законодавства, що стосуються галузі мисливського господарства, також відсутні або "розкидані" по окремих, не пов'язаних між собою, нормативних актах. При цьому, значна частина з них викладені нечітко, на практиці це допускає неоднозначне тлумачення або ж дає змогу взагалі їх не виконувати через відсутність незалежного правового механізму реалізації [3]. Разом з тим, власні дослідження [7] та інформація інших вчених [3, 8-11] свідчать, що законодавство України з нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сферах охорони і спеціального використання тваринного світу, перебуваючи на стадії розвитку, донині лишається малоефективним у вирішенні низки глобальних викликів сьогодення, тому потребує подальшого вдосконалення та адаптації до норм Європейського Союзу.

Постановка завдання. Метою досліджень було проаналізувати окремі еколого-правові аспекти організації мисливськогосподарської діяльності в Україні та розробити теоретичні підходи до їхнього вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході багаторічного наукового опрацювання порушеної проблематики нами проаналізовано весь комплекс інструментів управління мисливським господарством держави. Поміж тим, хочемо звернути увагу на окремі еколого-правові аспекти організації відтворення, охорони та використання вітчизняних мисливських ресурсів, які, на

наш погляд, потребують перегляду та вдосконалення.

Відповідно до статті 27 «Охорона і відтворення мисливських тварин» ЗУ «Про мисливське господарство та полювання» і чинного «Порядку визначення територій для охорони та відтворення мисливських тварин (відтворювальних ділянок)» [12] мисливські господарства в межах наданих у користування угідь мають виділяти від 20 відсотків площі, на яких забороняється проводити полювання. Погоджуємося з думкою колег [13], що встановлений мінімальний поріг відведення площ цих ділянок недостатній. Більше того, хочемо наголосити – у польових угіддях, які становлять 69,7% у структурі мисливських угідь держави, зайнятих під однорічними культурами, мінімальний відсоток відведення територій під відтворювальні ділянки повинен бути збільшений у 2-2,5 рази. Подібні пропозиції більшою мірою узгоджуються з рекомендаціями вітчизняних та зарубіжних вчених [4, 13, 14]. Крім того, було б доцільно акцентувати увагу на наступні недоліки зазначеного Порядку [12]:

- ❖ загальна недеталізованість та недостатня кількість його регламентних положень;

- ❖ не обмежує використання орних земель у якості відтворювальних ділянок. При цьому, згідно вимог останні виділяються на термін не менше трьох років в угіддях, які (цит.) «...мають добрі кормові та захисні властивості відповідно до Класифікації мисливських угідь за категоріями цінності (класами бонітетів)...» [15]. Відтак, не зрозуміло про які посезонно «добрі» кормо-захисні властивості угідь може йти мова на орних землях зайнятих під будь-якими однорічними культурами...;

- ❖ жодним чином не регламентує на відтворювальних ділянках строків, способів та засобів виконання основними користувачами (сільгоспвиробники) механізованих агротехнічних робіт, а також застосування пестицидів та агрохімікатів.

Виходячи з вище зазначеного, вважаємо – організацію відтворювальних ділянок на орних землях доцільно планувати лише під штучними сіножатями і пасовищами, площами багаторічних кормових трав та, у виключних випадках, погодженої зі співкористувачем (мисливське господарство) сівозміни рослинних культур у відповідності до вимог пп. 2.3 Порядку (на термін не менше трьох років), за умови додаткового узгодження, закріпленого окремим договором між сторонами, строків, способів та обсягів виконання комплексу сільськогосподарських робіт основним користувачем на цих територіях.

Щодо заходів з хімізації на відтворювальних ділянках, вважаємо що по своїй суті вони неприпустимі, враховуючи доведений їхній прямиий чи опосередкований негативний вплив на польову фауну, хоча б у зв'язку з виконанням додаткових технологічних операцій, які являються, як мінімум, стрес-факторами. Для вирішення цього питання пропонуємо внести відповідні доповнення до статті 49 «Обмеження або заборона застосування на окремих територіях пестицидів і агрохімікатів» ЗУ «Про тваринний світ» та чинного Порядку визначення територій для охорони та відтворення мисливських тварин.

Попри те, що пп. 2.5 Порядку [12] зобов'язує здійснювати комплекси сільськогосподарських та інших робіт власниками або користувачами земельних ділянок на території відтворювальних ділянок за погодженням з користувачем мисливських угідь, не розтлумаченими залишилися виробничі критерії

та власне юридичний механізм таких погоджень. Отже, з точки зору регламентування аграрного виробництва на відтворювальних ділянках домінуючих у державі польових мисливських угідь, концептуальний набір критеріїв для погодження діяльності сторін має бути наступним.

Від основного користувача:

- погоджена зі співкористувачем сівозна різнорічність рослинних культур на найближчі 3 роки і більше;
- погоджені строки, порядок, способи, засоби та обсяги виконання сільськогосподарських робіт, в т.ч. з хімізації угідь, на період відведення відтворювальної ділянки.

Від співкористувача:

- погоджені строки, порядок, способи та засоби боротьби зі шкідливими і хижими тваринами, виконання біотехнічних та решти мисливськогосподарських заходів, які можуть вплинути на показники виробничо-економічної діяльності основного користувача;
- погоджені ліміти максимально допустимої щільності мисливського виду (видів), які будуть підтримуватися на даній території.

З метою охорони мисливських господарств їх користувачі, відповідно до статті 29 «Егерська служба» ЗУ «Про мисливське господарство та полювання», створюють егерську службу з розрахунку не менш як один егер на п'ять тисяч гектарів лісових або десять тисяч гектарів польових чи водно-болотних угідь.

Законодавчо визначена низька щільність працівників, у порівнянні до європейської практики та реального стану речей в галузі, очевидно є не коректною. Зокрема, враховуючи традиційне покладення на егерів інших функцій (біотехнічні заходи тощо) окрім законодавчо регламентованих охоронних. З іншого боку, незрозумілим нам лишається зрівнювання навантажень на працівника у польових та водно-болотних мисливських угіддях. Оскільки, незважаючи на різноманітні природні умови водно-болотних біотопів, які дозволяють піше, автомобільне пересування чи виключно водним транспортом, або унеможливлуватимуть усі чи окремі з них, вони залишаються найскладнішими в обслуговуванні серед перелічених типів екосистем. Теж саме стосується і відсутності у зазначеній статті окремого пункту «гірські ліси» або «гірські угіддя» загалом, охорона яких супроводжується цілим рядом додаткових складнощів: обмеженість і складність пересування, мінімальна оглядовість місцевості тощо.

У той час, відповідно до статті 22 «Порядок надання у користування мисливських угідь» галузевого Закону [6], площа мисливських угідь, що надаються користувачеві, повинна становити не менше трьох тисяч гектарів. Відтак, юридично не розтлумаченою лишається норма навантаження працівниками на угіддя площею менше ніж 5 і 10 га відповідних типів. Враховуючи вище зазначене пропонуємо внести уточнюючі зміни та доповнення до статті 29 ЗУ «Про мисливське господарство та полювання» у такій редакції: *«Мисливська охорона»* (назва статті), з покладанням на неї виключно визначених Законом охоронних функцій та скоригованих норм навантаження у *«не менше одного працівника на лісові і водно-болотні угіддя площею від 3 до 5 тис. га. та не менше одного працівника на польові угіддя площею від 3 до 10 тис. га з пода-*

льшим збільшенням штату в одну особу на кожні 5 та 10 тис. га угідь відповідних типів».

Необхідно підкреслити, як за чинних так і за запропонованих нами правових умов, у галузевому Законі нівелюється поняття ліміту егерів (працівників) для здійснення біотехнічних та решти не охоронних мисливськогосподарських заходів, що, на наш погляд, є неприпустимим, у першу чергу для негромадських суб'єктів господарювання, де унеможлиблюється безоплатна трудоучасть їхніх членів. Отже, постає питання зазначення у Законі [6] аналогічним чином лімітів і на категорію штату для виконання мисливськогосподарських робіт. Вважаємо, вона може дорівнювати лімітам штату відведеного для охорони угідь відповідно до їх типів. У цьому разі, достатньо існуючі ліміти штату егерської служби у ст. 29 галузевого Закону збільшити у n -ну кількість (напр. – удвічі), а у абзац 1 цієї статті внести наступне доповнення (курсивом): «З метою охорони та обслуговування мисливських угідь...».

Нині все більшої актуальності набуває ще один недолік статті 29 ЗУ «Про мисливське господарство та полювання» – її надмірний консерватизм, який зокрема не дозволяє здійснення охорони угідь третьою стороною на договірній основі. У більшості випадків спеціалізовані охоронні організації, укомплектовані місцевими працівниками (фактор зниження корупційних ризиків), маючи значно кращий ресурсно-кадровий потенціал та розширені повноваження із застосування вогнепальної зброї, могли б справлятися з поставленими завданнями значно ефективніше.

Покладення обов'язків функцій державної мисливської варті на районних мисливствознавців або користувачів угідь згідно пропозицій викладених у офіційному Проекті моделі реформування та розвитку мисливського господарства України [1] вважаємо неефективним кроком. Нині на одного районного мисливствознавця в Україні припадає від одного до трьох прикріплених за ним адміністративних районів. Постає питання, що може вберегти чи проконтролювати одна людина на площі від 100 до 500 тис. га і більше? Тому, вбачаємо у цій пропозиції небажання центрального органа виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері мисливського господарства (Держлісагентство), розширювати контрольні функції в галузі за межі його органів на місцях та безпосередньо підпорядкованих користувачів мисливських угідь.

Визначення пропускнуєї спроможності мисливських угідь донині здійснюється з урахуванням радянських інструктивно-методичних вказівок [16], які не повною мірою відповідають чинній нормативно-правовій базі з упорядкування мисливських угідь держави [17].

Зокрема мова йде про застосування при розрахунках пропускнуєї спроможності так званого *коефіцієнта успішності полювання* або *коефіцієнта добутливості*, який не регламентований галузевими нормативно-правовими актами. Так, при плануванні пропускнуєї спроможності угідь їх користувачі донині офіційно приймають успішність полювання за 50%, згідно застарілих вказівок [16]. При цьому коефіцієнт добутливості встановлюється на рівні «2», збільшуючи на таку ж кількість число мисливце-днів у господарстві по конкретному виду на сезон полювання, а відтак і кратну кількість дозволів під реалізацію на спеціальне використання (добування) дичини, що безумовно робить користувачів угідь фінансово зацікавленими у застосуванні подібних коефіці-

ентів успішності полювань.

Поміж тим, вважаємо, що застосування подібних коефіцієнтів при плануванні пропускної спроможності угідь є антиекологічним та таким що може зумовлювати спонтанний локальний чи масштабний перепромисел мисливських ресурсів загальнодержавного значення. Свою позицію доводимо наступними аргументами:

❖ Незрозуміло звідки береться та уніфіковано застосовується по всій країні показник успішності полювання на всі види тварин на рівні 50%. На наше глибоке переконання він залежить від цілого ряду різноманітних, зокрема не прогнозованих і неконтрольованих, чинників – кількісно-якісного складу учасників полювання, способів та засобів його здійснення, доступності (прохідності) мисливських угідь та, насамперед, поточної щільності певної дичини на конкретній території і т.п.

❖ Виходячи з першого положення, не виключеним залишається понаднормове вилучення тварин, що особливо небезпечно за початкової мінімальної експлуатаційної щільності місцевих ценопопуляцій.

❖ Поняття *успішності полювання* зводиться до наявності або відсутності здобичі у мисливця на момент його закінчення. Проте, відсутність здобичі, на наш погляд, не може вважатися тотожним поняттям з *не завданням шкоди* тваринному світу. Оскільки у процесі будь-якого полювання з використанням вогнепальної зброї невизначений відсоток тварин отримує поранення, більшість з яких згодом призводять до загибелі, але не стає здобиччю. Отже, подібні речі теж вочевидь повинні виражатися окремими поправочними коефіцієнтами – антагоністами до *коефіцієнта успішності*, чого наразі не спостерігається у теорії та практиці ведення галузі.

❖ Саме застосування подібних коефіцієнтів певною мірою суперечить сучасній етиці спортивного полювання, яке не є інструментом задоволення харчових потреб пересічного громадянина України, являючись нині суто рекреаційною складовою реалізації його культурно-ознайомчих, духовних та фізичних потреб. Виходячи з цього, шанси на добування трофея мисливцем та порятунок тварини повинні бути максимально зрівноваженими або ж збільшуватися на користь останньої.

Таким чином, рекомендуємо офіційно заборонити використання *коефіцієнту успішності полювання* при розрахунках пропускної спроможності мисливських угідь, як такого що не містить під собою наукового обґрунтування та може спричинювати екологічні збитки. В протилежному випадку, зазначений коефіцієнт потребує видового, регіонального та еколого-господарського градування у відповідності до чинної нормативно-правової бази держави.

Висновки. Результати аналізу вищевикладених еколого-правових аспектів організації відтворення, охорони та використання вітчизняних мисливських ресурсів загалом свідчать про їхню недосконалість. Останнє наразі унеможливило успішний розвиток вітчизняного мисливського господарства та вимагає, зокрема від профільного центрального органа виконавчої влади, інтенсивної нормотворчої активності. У першу чергу, мова йде про належне регламентування екологічних засад, відповідних викликам сьогодення, у базових законах та підзаконних нормативно-правових актах, що забезпечують функціонування галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Проект моделі реформування та розвитку мисливського господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fleg.org.ua/wp-content/uploads/2016/01/Projekt-modeli-reformuvannya-i-rozvytku-myslyvskogo-gospodarstva-Ukrayiny.pdf>. – Заголовок з екрану.
2. Засади національної екологічної політики в галузі ведення мисливського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://menr.gov.ua/protection/protection6/zberezhennya/472-myslyvstvo>. – Заголовок з екрану.
3. Івануса А. В. Аналіз нормативно-правового забезпечення ведення мисливського господарства в Україні / А. В. Івануса, В. З. Холявка // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.1. - С. 165-170.
4. Волох А. М. Проблеми управління ресурсами мисливських тварин в Україні / Збірник матеріалів II-го Всеукраїнського з'їзду екологів з міжнародною участю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eco.com.ua/sites/eco.com.ua/files/lib1/konf/2vze/zb_m/0057_zb_m_2VZ_E.pdf. – Заголовок з екрану.
5. Матеріали Круглого столу «Лісове та мисливське господарство України. Стратегія 2015-2020». – Київ, 26 травня 2015 року. – 8 с.
6. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22.02.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>. – Заголовок з екрану.
7. Новицький В. П. Управління мисливськими ресурсами агроландшафтів України та зарубіжжя: господарсько-правові аспекти / В. П. Новицький, М. І. Голубев // Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України. - 2016. - № 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nd_2016_5_9. – Заголовок з екрану.
8. Муравйов Ю. В. Планування мисливсько-господарської діяльності як інструмент реалізації екологічної та лісової політик / Ю.В. Муравйов // Науковий вісник. – 2006. – Вип. 16.2. – С. 38-41.
9. Дробот І. О. Розвиток системи державного регулювання мисливського господарства України в контексті адаптування до умов Європейського союзу / І.О. Дробот, О.Р. Проців // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Харк. регіон. ін-ту держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – № 2 (40). – С. 1–8.
10. Костюшин Є. В. Розвиток збалансованого сільського господарства та основні шляхи збереження біорізноманіття в агроландшафтах / Є.В. Костюшин, В.А. Костюшин // Екологічні науки: наук.-практ. журнал (ДЕА). – 2012.– №1. – С. 136–144.
11. Аналіз законодавчої бази і практики ведення мисливського господарства деяких країн Європейського Союзу (проектна версія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lesovod.org.ua/node/25150>. – Заголовок з екрану.
12. Порядок визначення територій для охорони та відтворення мисливських тварин (відтворювальних ділянок), затверджений Наказом Державного

- комітету лісового господарства України № 4 від 22 січня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0158-04>. – Заголовок з екрану.
13. Чопко Х. І. Еколого-правові заходи зі збереження видової та популяційної чисельності диких тварин / Х. І. Чопко // Право і суспільство. - 2013. - № 6.2. - С. 179-181.
 14. Przyczyny spadku populacji zająca szaraka w Polsce. – Lublin, 2000. – Dostęp:https://www.mos.gov.pl/g2/big/2009_04/7486301c75e776017de989221eb11496.pdf. – Ekran tytuł.
 15. Порядок проведення упорядкування мисливських угідь, затверджений Наказом Державного комітету лісового господарства України № 56 від 21 червня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0771-01>. – Заголовок з екрану.
 16. Основы охотустройства Украинской ССР (инструктивно-методические указания по проведению внутрихозяйственного охотустройства). — Ирпень, 1985. – 249 с.
 17. Настанова з упорядкування мисливських угідь. – К.: Вид-во Держкомлісу України, 2002. – 113 с.

УДК 556.532 : 502.7

ЕКОЛОГІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД В БАСЕЙНІ РІЧКИ КОДИМА

Осадчий В.С. – к.т.н., доцент,
Блажко А.П. – доцент,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

В статті викладено результати екологічного оцінювання якості поверхневих вод в басейні р. Кодима. Встановлено значний антропогенний вплив на басейново-річкову систему, про що констатує висока концентрація біогенних елементів і органічних речовин у річковій воді. Запропоновано першочергові заходи щодо оздоровлення екологічного стану досліджуваного водного об'єкта.

Ключові слова: річкові води, індекс якості води, антропогенне забруднення вод.

Осадчий В.С., Блажко А.П. Экологическое оценивание качества поверхностных вод в бассейне реки Кодыма

В статье изложены результаты экологического оценивания качества поверхностных вод в бассейне р. Кодыма. Установлено значительное антропогенное влияние на бассейново-речную систему, о чем констатирует высокая концентрация биогенных элементов и органических веществ в речной воде. Предложены первоочередные мероприятия по оздоровлению экологического состояния исследуемого водного объекта.

Ключевые слова: речные воды, индекс качества воды, антропогенное загрязнение вод.

Osadchyi V.S., Blazhko A.P. Environmental assessment of surface water quality in the basin of Kodyma river

The article presents the results of the environmental assessment of surface water quality in the basin of the Kodyma river. It shows a significant human impact on the basin and river system,